

ale familiei regale, succesiunea la tron făcându-se nu din tată în fiu, domnia trecînd de la frate mai mare la frate mai mic și apoi la fiul fratelui mai mare. Și din Iliada se vede că Atreu nu a fost urmat la tron de Agamemnon, ci de fratele său Thyeste și numai după moartea acestuia Agamemnon a devenit *basileus*. Oricum ar fi, mormintele din ambele cercuri aparțin familiilor conducătoare de la Micene în secolele XVII și XVI î.e.n.

Claritatea expunerii, informația completă și ilustrația bogată și de bună calitate fac din acest volum o lucrare pe cît de valoroasă pe atît de utilă, în așteptarea publicării detaliate a tuturor rezultatelor săpăturilor de la cercul B, care vor completa și preciza mai bine cunoștințele noastre despre cultura materială a democrației militare miceniene.

Vladimir Dumitrescu

DJORDJE MANO-ZISI, LJUBIŠA POPOVIČ,
Iliri i greci, Beograd, 1959, 80 p., XV pl.

Importantele descoperiri de la Vix, Heuneburg, din Albania, Iugoslavia și din cetățile dacice din Transilvania au adus în discuție problema influențelor eline și celtice în formarea culturilor europene din Hallstatt și Latène. O reexaminare și o confruntare a materialelor descoperite pînă acum reprezintă o necesitate imperioasă. Muzeul Național din Belgrad a organizat, la începutul anului 1959, o interesantă expoziție, căutînd să pună în lumină perioada secolelor VI—III, prin folosirea materialelor reprezentative din întreaga Iugoslavie, rezultate din cîmpurile de urne, tumuli, așezări fortificate și depozite illirice, precum și cele din descoperiri importante elenice. Astfel, s-a putut documenta, în cadrul expoziției, formarea treptată a culturii hallstattiene illirice, sub impulsul importurilor din Corinth, Ionia și coloniile grecești din Italia de sud, în secolul VI și puternicei influențe elenistice din secolele IV și III, cu etapele lor specifice la triburile illirice, de pe coasta nordică a Adriaticii și din centrul Peninsulei Balcanice. În cadrul general al Hallstattului illiric, fiecare provincie își are fațes-ul ei specific. În Slovenia și Istria, așa cum arată descoperirile de la Vace, Sticna, Krizna Gora, Magdalena Gora, Nesactium, Pizuge și necropola liburnilor de la Nin, influențele Italiei de nord (Picenum și Etruria) sînt vizibile. În centrul Balcanilor domină cultura fortificațiilor și tumulilor (Glasnic), iar în Serbia și Macedonia

influențele sudului se întrevăd la Kriva Reka-Razana, Prilep și tumulii de la Petileb-Visovi I (Bitolia). Sculptura în bronz prearhaică este bine reprezentată de descoperirile de la Vraniste, Tetovo, Prizren și Janjevo, iar civilizația illiro-grecă în Macedonia este documentată prin Trebeniste, Radoliste și Visovi II (Bitolia). La sfîrșitul sec. V grecii pătrund pe Vardar și pe litoralul Adriaticii: stilul arhaic de la Stobi, vasele cu figuri roșii de la Demir Kapija, căștile illiro-grecești de la Budva și Brac. Yapozii de pe Sava ating apogeul formelor arhaice plastice în ambră, la începutul secolului V (necropola de la Kompolje). Descoperirile de la Novi Pazar și tumulii de la Atenica arată, în cursul secolului V, bogăția prinților illirieni, dar și o pronunțată originalitate autohtonă. Elemente de imitație grecească se găsesc la începutul secolului IV în Herțegovina (Kakany și Ljubomir) și pe Dunăre (Umcari, Curug, Dalj, Erdut). Elenismul din Macedonia și litoral se impune în plastică, ceramică, podoabe și monede, chiar și în replicele autohtone. Inscriptiile grecești din acest timp vorbesc de o simbioză.

Celții și illirii din Latène mențin legătura cu grecii: yapozii de pe Sava, așezările de la Jezerine, Licki Rionik, Prijeopolje, mergîndu-se pînă la luptele pentru libertate cu romanii din anul 9 e.n. Chiar în epoca de dominație romană reliefurile de la Bihac din Bosnia arată o continuitate a unui stil illiro-grec.

Se dă pe lîngă cîteva planșe, cu obiectele cele mai prețioase, un inventar al obiectelor descoperite în fiecare provincie, precum și întreaga

literatură de specialitate în acest domeniu. Mica broșură de prezentare a unei expoziții devine astfel un prețios auxiliar pentru o privire generală a problemei Hallstattului illiric.

Nu se poate trece cu vederea că și în țara noastră

s-au publicat o serie de studii și se fac cercetări de mare importanță pentru completa lămurire a Hallstattului și a Latène-ului.

Ion Berviu

CARL ROEBUCK, *Ionian Trade and Colonisation, Monographs on Archaeology and Fine Arts sponsored by the Archaeological Institute of America and the College Art Association of America IX, New York, New York, 1959, 148 p. și 4 pl.*

În știința noastră este de mult așteptată o lucrare care să examineze din nou, cu toate mijloacele pe care le permit cercetările moderne, istoria Ioniei și rolul ei în dezvoltarea civilizației grecești. După abandonarea teoriei panionismului, această regiune a lumii elene a fost oarecum neglijată atât de arheologi cât și de istorici. Mai mult decât atât: o nouă tendință se face simțită în ultimul timp: aceea de a deschide proces lumii ioniene, reducând la proporții minore importanța ei în istoria Greciei. Această tendință prea sistematică, apărută în lucrările unor învățați englezi și americani¹, a stîrnit de altfel numeroase critici². În astfel de împrejurări o carte despre Ionia arhaică nu putea fi decât binevenită.

Lucrarea lui Carl Roebuck nu este însă o monografie, în accepția riguroasă a cuvîntului. Autorul nu examinează analitic și critic toate sectoarele problemei. Ea are mai degrabă caracterul unei dări de seamă detaliate a studiilor filologice și arheologice întreprinse

pînă acum în această chestiune, cu unele puncte de vedere personale. Expunerea faptelor este fără îndoială corectă și cuprinde cea mai mare parte a bibliografiei apărute pînă în 1955³, cu o singură mare lacună, pe care o vom preciza imediat.

Cartea se poate împărți în două. Prima parte se ocupă, din punct de vedere topografic, de Ionia arhaică și orașele sale — pe de o parte — iar pe de alta, de Ionia în cadrul relațiilor ei comerciale cu vecinii din Asia Anterioară și din Grecia propriu-zisă. Autorul orientează discuția în funcție de problema, mult dezbătută astăzi, a rolului acestei regiuni în transmiterea influențelor orientale. El examinează mai întîi relațiile cu Frigia și Lydia și apoi cele cu Siria și Cipru, în sfîrșit raporturile cu Grecia metropolitană. Interesantă mi s-a părut ideea lui R. D. Barnett, susținută și de autor, potrivit căreia relațiile dintre Frigia și orașele Greciei Asiatice trebuie studiate pornind nu atât de la identificarea obiectelor importate (rare și nesemnificative), cit mai ales de la studiul influențelor exercitate de o civilizație asupra celeilalte. Astfel, poate deveni mai clar unul din drumurile puterii influențe orientale, care s-a revărsat ca o « ploaie de aur » asupra tinerei civilizații elene în plină formare. Această cale trecea prin regatul legendarului rege Midas, către lumea ioniană din vestul Anatoliei. Așa cum au dovedit-o

¹ Îndeosebi G. M. Hanfmann, J. H. Jongkees și R. M. Cook.

² K. Schefold, *Orient, Hellas und Rom in der arch. Forschungen seit 1939*, Berna, 1949, p. 79; P. Demargne, *La Crise Dédalique*, Paris, 1947, *passim*; E. Will, *Ioniens et Doriens*, Strasbourg, 1956, *passim* în special, p. 58, n.2, p. 308—318; H. Gallet de Santerre, *Delos primitive et archaïque*, Paris, 1958, p. 208; H. Bengtson, *Griechische Geschichte*, München, 1950.

³ Deși cartea a apărut în 1959, unele lucrări importante apărute cu doi-trei ani înainte, nu sînt folosite. De exemplu: E. Will, *Ioniens et Doriens*, Strasbourg, 1956; T. J. Dunbabin, *The Greeks and their Eastern Neighbours*, Londra, 1957; de asemenea articolele lui: J. Boardman, *BSA*, 1957 (despre coloria de la Al Mina); C. Weickert, *Istanbuler Mitteilungen*, 1957 (despre săpăturile de la Milet); E. Akurgal, *Anatolia*, 1957 (despre săpăturile de la Daskyleion) etc.